

Dokumentace nálezů

herbáře apod.

Proč dokumentovat nálezy

Dobře sebraný materiál je nezbytným předpokladem pro botanické studium (ekologie, fenologie, fyto geografie, floristika).

Herbářová položka je dokladem o výskytu určitého druhu na konkrétním místě v určité době.

Rostliny sbíráme jako

- doklad o výskytu určitého taxonu
- doklady pro pozdější přesnou determinaci
- materiál dokumentující určité morfologické vlastnosti
- materiál pro další morfologické studium
- materiál pro výstavní a demonstrační účely
- dokladový materiál k experimentální práci

Carl von Linné alias Linnaeus

Technika sběru

- exkurzní zápisník
- lupa
- dloubák, zahradnická lopatka nebo starý nůž
- „igelitové“ sáčky nebo tašky
- kartónové desky s novinami (formát A4)
- papírové lístky

Preparace a sušení

- provizorní lokalizační lístky (čísla šatnových bloků, dlouhé a úzké ústřížky papíru, samolepky s čísly)
- zakládáme do novin nebo pijáků a prokládů z lepenky
- osvědčilo se vrstvení: dva dvojlístky novin, rostlina, dva dvojlístky novin, lepenka, dva dvojlístky noviny...
- sušíme v lisu nebo zatížíme balík aspoň knihami
- překládáme nejméně druhý, třetí a pátý den
- noviny nebo „pijáky“ necháme vysušit
- lze použít zdroj umělého tepla

Sběr růží (*Rosa* sp.)

- v době květu sbíráme dvě až tři větve s květonosnými větévkami a větévky s horní částí keře s několika listy
- po odkvětu (asi 10 dní) sbíráme dvě až tři plodonosné větévky a doplníme je částí sterilních větévek (vrchol s několika listy a střední část s třemi až čtyřmi listy)

Herbářová položka

- suchá vylisovaná rostlina na listu papíru s připojenou schedou (etiketou)
- rostliny bez sched jsou bezcenné
- vhodný je silnější balicí papír nebo ještě lépe speciální trvanlivé papíry s různou strukturou povrchu na obou stranách: rostliny klademe zásadně na drsnou stranu
- používáme list nebo dvoulíst
- formáty: A3 (297 x 420 mm), popř. 29 x 45 cm
- rostliny rovnoměrně rozmístíme
- lepíme bankovní lepicí páskou nebo papírem přes silné části (nikdy ne izolepou!), popř. přišíváme
- provizorně lze pro domácí herbář použít noviny

Péče o herbář

- rostliny po 5–15 položkách ukládáme do obálek – dvojlístů papíru
- obálky balíme do balíků (nejlépe 15–25 cm vysoké) a vkládáme mezi kartónové nebo dřevotřískové desky
- možné je uložení do krabic s vyklápěcím víkem nebo přední stěnou, popř. volně přímo na regály skříní
- řadíme podle určovací příručky, abecedně nebo podle *Genera Siphonogamarum* (Dalla Torre & Harms 1900–1907)
- pravidelně desinfikujeme (sirouhlík, plynování) nebo vymrazujeme (-18 °C aspoň po tři dny)
- herbář je trvale ohrožen pisivkami, rušníky, kožojedy, červotočem chlebovým a vrtavcem bylinářským

Sběr vrb (*Salix sp.*)

- sběr kvetoucích prýtů je vhodné doplnit sběrem letních listů
- nesbíráme listy z výmladků
- posoudíme a poznamenejme lámavost výhonů a vzhled borky
- sloupneme kůru z dolní části prýtu, aby bylo možné posoudit přítomnost lišt (*S. aurita*, *S. cinerea*...)

Sběr hlohů (*Crataegus sp.*)

- k určení jsou nezbytné plody, a proto je třeba sbírat koncové části větví (asi 25 cm dlouhé) s dobře vyvinutými plody
- sterilní prýty a letorosty jsou bezcenné
- dbáme na to, abychom vždy sbírali pouze z jednoho keře

Sběr pupalek (*Oenothera sp.*)

- v terénu poznamenejme zbarvení střední žilky na svrchní straně listu, zbarvení stonku, „tečkování“ stonku“, délku a šířku korunních lístků a postavení vrcholu stonku (přímý vs. nící)

Sběr ostřic (*Carex sp.*)

- snadná preparace
- k determinaci je třeba mít nejdolejší listy (pochvy), úplné květenství, samičí květy, mošničky, popř. zralé plody
- část oddenku (trsnatý vs. dlouze plazivý)
- na jedné lokalitě sebereme raději několik trsů

Sběr trav (*Poaceae*)

- snadná preparace
- nejsou napadány škůdci
- k determinaci je třeba mít
 - podzemní oddenky nebo kořeny (trsy vs. dlouhé výběžky)
 - přízemní i lodyžní listy (pochvy)
 - úplné květenství, nejlépe v době květu
 - u některých druhů jsou důležité obilky (*Bromus* sp., *Stipa* sp.)
 - listy na příčný řez (*Festuca* sp.)
- na lokalitě sbíráme více rostlin
- složená stébla fixujeme proužkem papíru

Sběr vodních rostlin

- týká se rodů *Myriophyllum*, *Batrachium*, *Callitriche*, *Utricularia*, *Lemna*, *Potamogeton* aj.
- vyjmeme z vody a okamžitě zakládáme
- někdy vyjímáme z vody za pomoci tvrdého papíru
- schnou rychle, ale je třeba překládat

Sběr sukulentů

- týká se rozchodníků (*Sedum* sp.) a netřesků (*Sempervivum* sp.).
- před sušením spaříme vařící vodou
- lze vložit v mikrotenovém sáčku na krátkou dobu do mikrovlnné trouby
- je třeba častěji překládat

Literatura

Křísa B., Skalická A., Slavíková Z. & Šourková M. (1994):
5. Cévnaté rostliny. – In: Křísa B. & Prášil K. [eds.], Sběr,
preparace a konzervace rostlinného materiálu, pp. 148–
183, Univerzita Karlova v Praze, Praha.